

VOJNA V TRIPOLISU: TURŠKI TOPNIČARJI NA POTU V PUŠČAVI

Književnost.

Josip Jurčič: **Deseti brat**. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. — Družba sv. Mohorja se je letos potrudila, da bi v umetniški opravi knjig svojim članom podala nekaj novega in lepega. „Desetega brata“ Jurčičevega je ilustriral Ivan Vavpotič. Umetnik je znan tudi našim čitateljem. Vavpotič je umetnik finega okusa in se odlikuje daleč pred navadnimi moderniki, ker je tudi izboren v risbi in skrben v izvršitvi. Jurčičev roman daje fantaziji precej snovi, in Vavpotič ima živo invencijo. Žal, da mu je bil odmerjen premajhen prostor; v večjem formatu bi se bil še mnogo bolj razvil. Kakor čujemo, je družba že izdala novo pomnoženo izdajo. Ta napredek z veseljem pozdravljamo.

Gospodinjstvo. Navodilo za vsa v domačem gospodinjstvu važna opravila. Šolam in gospodinjam sestavila S. M. Lidvina Purgaj, voditeljica „Gospodinjske šole“ v Ljubljani. Z mnogimi podobami. V Ljubljani, 1911. Založila Katoliška Bukvarna. Natisnila Katoliška Tiskarna. Str. 201. — Slovenci smo dobili knjigo, ki bo gotovo rodila mnogo dobrega v naših družinah. Stopili smo na realna tla in spoznali, da je najboljšo narodno delo trud za srečo naših rodbin in trdnost naših hiš in posestev. V Marijanišču obstoji že dalj časa gospodinjska šola, deželni odbor prireja poučne gospodinjske tečaje v raznih krajih. Iz tega praktičnega delovanja je izšla učna knjiga o gospodinjstvu, ki ne bo služila le za šolsko rabo, ampak ki mora postati ročna knjiga vsake gospodinje. Kratko in točno so obravnavana tu vsa vprašanja, v katerih mora biti dobra gospodinja izvedena. Najprej se ogleda v zrcalu, kake lastnosti mora imeti dobra gospodinja, potem slede poglavja o obleki, stanovanju, razsvetljavi, kurivu, hrani, vrtnarstvu, perutninarstvu, o domačem knjigovodstvu, o vzgoji in o zdravstvu. Želimo, da bi zlasti mladenke s pridom prebirale to koristno knjigo!

Ljubljanske slike. Podoba ljubljanskega sveta pod drobnogledom. Spisal Jakob Alešovec. Priredil Jožef Volc. V Ljubljani, 1911. Založila Katoliška Bu-

kvarna. Tiskala Katoliška Tiskarna. (Jakoba Alešovca Izbranih spisov 4. in 5. zvezek. Ljudske knjižnice 14. zvezek.) — Jakob Alešovec stoji zopet pred nami v svoji polni moči. Njegove ljubljanske slike so sad bistrega opazovanja, polne duhovitih sodb, podane z ostrim humorjem. Konture njegovih slik so jasne in odločne; Alešovec nam tu ne riše karikatur, ampak resnične podobe iz življenja, v katerih le nekatere črte markantneje pointira. Humorist se srečava z umetnikom. V par kratkih potezah, da, v enem imenu je često združena že cela satira. Tako lapidarno ni znal pri nas še nihče pisati. Kako duhoviti so latinski izrazi, ki pod krinko znanstvenosti skrivajo puščice najostreje satire! Res da se je Ljubljana od Alešovčevih časov izpremenila v marsičem, a njegove slike so še žive in nosijo svežo barvo prirode. Ko bi jih pisal Brencelj danes, bi pač marsikatero pristavil, kajti ljubljanska kultura se je tačas diferencirala... Tudi sebe ni pozabil Alešovec. Svojo fotografijo je podal med časnikarji:

Narodni časnikarski pisatelj (literatus publicus pro patria) je — če mu je v boju za življenje edino orožje le pero — revež, ki se pa ne smili ne sebi, ne drugim. Vesel je, če ima le količkaj povoda za to; članke in druge spise za liste mu pa narekuje prazni želodec in skrb za večerjo in kosilo. Od dohodkov ne plačuje davka; hranilnica ni zidana zanj, pač pa zastavnica, če ima kaj zastaviti. Pred krido s kakimi 10 do 20.000 gold. dolga je popolnoma varen; svojo hišo pa dobi menda šele pri Sv. Krištofu, pa še tam ne bo imel miru, ker ga bodo čez nekaj let deložirali, da naredi prostor drugemu. Na tem svetu ima edino veselje še nad svojimi spisi in nad tem, da nima nobenega gospodarja, ki bi skrbel zanj, pa se mu zato ni treba nikomur uklanjati. Svojo pisarno ima tak pisatelj povsod, kamor pride; tudi ni pripet le na en list, ampak piše ob posebnih prilikah tudi drugim listom raznih jezikov, ki so Slovanom prijazni ali vsaj pravični — pa piše večidel za „božji

lon". Svojega stanu si ni izvolil sam, ampak je le padel vanj, in zdaj si v njem pomaga, kakor vé in zna. Piše pa tudi druge reči: knjižice za narod, kuje pesmi itd. Narod ga kolikortoliko obraja; včasih tudi kdo izmed rojakov dejansko to pokaže, pa ne da bi spravil samsebe v preveliko škodo; a na vse to hranilnica nič ne posodi.

Tak je bil Alešovec. Milo se nam stori, če se ga spomnimo, in želeli bi bili takemu talentu boljšo sodbo. S humorjem je nosil svojo butaro, in danes še stoji pred nami kot najboljši skromni satirik *E. Lampe*.

J. S. Machar: Rim. Po šesti, spopolnjeni izdaji prevel V. M. Zalar. Založil L. Schwentner v Ljubljani, 1911. — To je grda knjiga, spisana za agitacijo in agitatorjem v pouk in razvedrilo. Machar je prikupen le s svojim slogom — kar še približno ni literatura — sicer je pa oduren, kar ga je. Človek, ki s svojim pogledom oskruni, kar vidi, in s svojo besedo umaže, karkoli v misel vzame. Pri nobenem njegovem stavku se ne morem otestiti zoprnega vtisa, ki ga napravi name bližina plačnega agitatorja. Machar je v vrtincu političnih strasti izgubil odkritosrčnost čustva in zmisel za nepristransko opazovanje življenja, tako da v odmevu njegovih besed vedno trepeti cinični posmeh laži. To pa je smrt leposlovja in začetek koristolovske kolportáže.

Machar odeva nagoto svojega čustva s pisano našemljenostjo blaziranca; on hoče biti zanimiv na svoji poti v Rim, in ko popotuje skoz Alpe, poučuje naravo, kakšna ne sme biti in kakšna naj bo: „Ta temna zelen kar diha vlago, te neumne čede na po-bočjih gorā, kakor bi vedele, da so upodobljene na tisoč in tisoč slikah, te samozavestne vasi se ponosno stiskajo k svojim goram — nikjer širokega obzorja, in solnce le semtertja, kakor vsiljenec, ki ga samo iz prijaznosti trpiš — zoprna pokrajina! ... Triglav — Blejsko jezero — spet ti barvotiski iz naših kmečkih gostilnic.“ (Str. 8.) Machar je političen blaziranec, če ne več: „O Avstrija! Na periferijah čutiš centrifugalno silo vedno najbolj intenzivno. Ali se moreš torej čuditi Trstu? Vespazian ga je povzdignil v rimsko kolonijo in danes oživljena Italija po parstoletnem mrtvilu išče svojih otrok, izteza roke po njih in jih kliče k sebi. In otroci slišijo materin glas in odgovarjajo ... Osemnajststo let je živel Trst daleč proč od svoje matere, za rednico pa je imel ženo, ki se je zanj silno malo brigala ...“ (Str. 12.) Machar je estetski blaziranec, ki mu ne gre sodba, ker je ni pravične sposoben: „Tale kupola sv. Petra! Ko sem jo zagledal

prvič, z vlaka, me je nekako razočarala. To ni bilo nič grandioznega, kakor mi je sugeriralo stoinsto popisov in dojmov ... ali ni to navsezadnje ena od dogem naše edinozveličavne, in človek naj pravzaprav slepo veruje in jezikave oči prisili, da molče? V nji in pri nji je vse mogoče in če že enkrat dekretira njena nezmotljivost, da kupola dela grandiozen vtis, ga seveda dela, in kjerkoli pride iz Rima kak kaplan, pripoveduje o grandiozni kupoli ...“ (Str. 41.) Machar mora biti iznajdljiv in originalen, čeprav se poniža do metode petkrajcarskih brošur: „Grevā skozi Turniket, 50 centesimov vstopnine, in stopava navzdol. V skalo vdolbeni dihajo ti prostori leden hlad. Krščanstvo, to se razume, si je izmislilo, da sta bila tukaj zaprta sv. Peter s sv. Pavlom — tu v državni ječi dva brezpomembna Žida, katerih eden sploh nikdar ni prišel v Rim. In sezidali so tu kapelo, polno slik in grdih kipov, ampak najbrže je to neslo.“ (56.) Machar je pesnik, ki išče v Rimu klasikov in klasiške lepote; kaj je našel, kaže tale opis ulice: „Jezuitje se plazijo kakor strašila med glasno množico, vpale, svetlikajoče se oči, koščeni, asketični obrazi, suhe postave, krempljaste roke — gledaš jih, spominjaš se vsakovrstnih jezuitskih romanov (!), zgodovinskih dejstev, zgodovine svojega naroda ... Ostudna filoksera človeštva se plazi tod — dragi naš cesar Jožef II. je umrl prezgodaj ...“ (Str. 62.) In slednjič: Machar se tudi ne boji lagati na najgnusnejši način in na krajih, ki so najlepši in najsvetejši (str. 152.), tako da veljajo zanj njegove lastne besede v polnem pomenu: „Na takih krajih, sami grobovi mučenikov, in on prasec ...“ (Str. 153.)

Kadar dobim tako nizkotno in zlobno knjigo v roke, sem zmerom vesel naše mlade literature, ki kljub vsemu stremi k lepoti in višavi. — Žal mi je pri tem le prevajalca in založnika, ki nista imela nujnejšega in boljšega opravka. *Izidor Cankar*.

Učna knjiga francoskega jezika za srednje in njim sorodne šole. Drugi del spisal Friderik Juvančič, profesor na c. in kr. akademiji na Reki. — Cena mehko vezani knjigi 2'50 K, trdo vezani 3'— K. 1911. Založila Kat. Bukvarna v Ljubljani. Tiskala Kat. Tiskarna. — Kar smo svojčas dejali o prvem delu te knjige, to velja o drugem delu. Prof. Juvančič je učitelj strokovnjak, izboren metodik, in njegova knjiga je izredno uporabna za šolski in privatni pouk. Temu drugemu delu, ki je urejen po istih praktičnih načelih kot prvi — so pridejane na koncu še lepe slike iz Pariza. Knjigo toplo priporočamo.

Tripolitaniya.

Sestavil dr. Vinko Šarabon.

Ni dveh potovalcev, ki bi soglašala glede te pokrajine. Zlasti pomanjkljivo je poznanje prebivalstva, življenja njegovega. Raztreseno je zelo; ni čuda, saj živi komaj milijon ljudi na prostoru, kjer bi se lahko razprostiralo stoindevaset kranjskih dežel. Zato je prodiranje v notranjost jako težavno, zlasti še, ker je dežela tako neizrečeno pusta, nerodovitna,

recimo zanemarjena, puščava se razprostira na nekaterih mestih celo do obrežja.

Če se pridruži negostoljubnosti narave še sovraštvo domačinov, je boj osvojevalca izredno težak. Govorili so o 35.000 Arabcih, ki bodo pomagali Turkom. To imajo Italijani v rokah; če znajo vplivati na domačine, ako pustijo vero,